

УДК 657.429

Малярова С.В.

старший викладач кафедри обліку, аудиту та фінансів
Обласного комунального вищого навчального закладу
«Інститут підприємництва «Стратегія»

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ

Для вирішення проблеми ефективного розвитку та зростання виробничого потенціалу господарських підприємств необхідно створити систему управління виробництвом, в основу якої має бути покладено формування інформації про наявні у підприємства ресурси. У статті досліджуються основні напрями підвищення ефективності господарської діяльності підприємств шляхом вдосконалення обліку і контролю виробничими запасами. Проводиться аналіз проблем ведення обліку виробничих запасів. Пропонуються методи подолання проблем ведення обліку виробничих запасів на підприємствах.

Ключові слова: облік, підприємство, активи, виробничі запаси, управління, виробництво.

Малярова С.В. ОРГАНИЗАЦИЯ УЧЕТА ПРОИЗВОДСТВЕННЫХ ЗАПАСОВ: СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И ПУТИ УСОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ

Решение проблемы эффективного развития и роста производственного потенциала хозяйственных предприятий требует создания системы управления производством, в основу которой должна быть положена информация об имеющихся у предприятия ресурсах. В статье исследуются основные направления повышения эффективности хозяйственной деятельности предприятий путем совершенствования учета и контроля производственными запасами. Проводится анализ проблем ведения учета производственных запасов. Предлагаются пути преодоления проблем ведения учета производственных запасов на предприятиях.

Ключевые слова: учет, предприятие, активы, производственные запасы, управление, производство.

Malyarova S.V. ORGANIZATION OF ACCOUNTING OF INVENTORY: CURRENT STATUS AND TRENDS OF IMPROVEMENT

Addressing the effective development and growth of the productive capacity of business enterprises require the creation of production management system, which is based should be based on information on their existing enterprise resources. The article examines the main directions of increase of efficiency of economic activities of enterprises by improving the accounting and control inventories. The analysis of the problems of accounting of inventory. The ways of overcoming the problems of accounting of inventory in the enterprise.

Keywords: accounting, enterprise assets, inventories, management, production.

Постановка проблеми. Для здійснення господарської діяльності підприємства використовують низка ресурсів: фінансових, матеріальних, трудових, які взаємодіють між собою. Серед цих ресурсів основну частину займають виробничі запаси підприємства – засоби та предмети праці, в результаті поєднання яких здійснюється процес ефективного виробництва. Обов'язковою умовою процесу виробництва є раціональне забезпечення його предметами праці – сировиною, матеріалами, напівфабрикатами тощо, з яких або за допомогою яких здійснюється виробництво продукції (виконання робіт, надання послуг). Раціональне використання запасів потенційно підвищує результативність підприємства.

Також до складу запасів належить готова продукція, що вироблена на підприємстві, та товари, що знаходяться на складах. Склад запасів кожного окремого підприємства залежить від галузі його діяльності, виду продукції, що випускає підприємство, чи виду послуг, що воно надає. Але не залежно від галузі, виду діяльності підприємства запаси є основою операційного процесу та складають найбільшу питому вагу оборотних засобів підприємства.

Вирішення проблеми ефективного розвитку та зростання виробничого потенціалу господарських підприємств потребує створення системи управління виробництвом, в основу якої має бути покладено формування інформації про виробничі запаси підприємства. Тому розробка й упровадження основних напрямів підвищення ефективності господарської діяльності підприємств передбачає вдосконалення обліку і контролю виробничих запасів, які забезпечують менеджерів і керівників належною інформацією для прийняття управлінських рішень.

Проблеми обліку запасів на підприємстві є актуальними, оскільки на сьогодні важливим є вирі-

шення питання пристосування сучасної системи обліку виробничих запасів до вимог оптимізації оперативності та вірогідності надання інформації для потреб менеджменту з метою раціоналізації управління такими активами та підвищення ефективності діяльності суб'єктів господарювання в цілому. В сучасних умовах господарювання не налагоджена система управління запасами призводить до несвоєчасного забезпечення виробництва необхідною сировиною і матеріалами або до надлишкового їх накопичення на підприємстві тощо.

Належним чином організований облік виробничих запасів, тобто якісна інформованість про їх наявність та рух, має суттєве значення в управлінні виробничою діяльністю кожного підприємства та в контролі за зберіганням матеріальних цінностей. У зв'язку з цим на сьогодні об'єктивно виникла необхідність перегляду практики організації обліку запасів, що існує.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання організації обліку виробничих запасів завжди розглядалося багатьма вченими. Вагомий внесок у дослідження проблем обліку виробничих запасів зробили такі вітчизняні науковці, як О. Бородкін, М. Кужельний, А. Кузьмінський, В. Сопко, М. Чумаченко, Ф. Бутинець, Л. Чижевська, Н. Герасимчук, С. Голов, П. Смоленюк, В. Ластовецький, Л. Нападовська, Н. Ткаченко та інші. Різноманітним їх аспектам присвятили наукові праці такі зарубіжні вчені Р. Антоні, Д. Блейк, Ф. Вуд, М. Метьюс, Б. Нідлз, К. Ноубс та інші; російські та білоруські вчені В. Ткач, І. Аврова, В. Ковальов, Ю. Кузнецова, А. Міхалкевич, С. Ніколаєва, В. Новодворська, Д. Панков, С. Стуков, Я. Соколов, А. Суворов та інші. Однак вивчення наукових праць свідчать про те, що й досі залишаються дискусійними теоретичні

положення і важливі питання обліку виробничих запасів, що потребують вдосконалення [2].

Метою статті є виявлення основних проблем організації обліку виробничих запасів на підприємствах задля забезпечення ефективного управління виробничим процесом в сучасних умовах господарювання, що дасть керівництву підприємства можливість отримувати якісну інформацію, а також пошук шляхів їх успішного вирішення.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах формування ринкової економіки виникає об'єктивна необхідність підвищення якості облікової інформації. Як і всі оборотні активи, запаси володіють таким ступенем ліквідності, при якій їх використання у виробничому процесі, продаж або перепродаж здатні принести підприємству надходження грошових коштів у короткостроковому періоді. До головних характеристик запасів слід віднести матеріально-речову форму і низький рівень ліквідності в порівнянні з грошовими активами. Запаси є найважливішими елементами господарської діяльності підприємства, оскільки багато в чому визначають фінансовий стан і його економічний потенціал в цілому [2].

Запаси – це складна облікова категорія, яка потребує правильної організації аналітичного обліку за кожним їх видом. Це пов'язано з тим, що існує безліч найменувань та видів запасів залежно від сфери застосування, мають місце різні терміни використання та умови зберігання запасів, що суттєво впливає на очікувані результати від їх використання, а також необхідна раціональна методика визначення їх вартості [1].

Облік запасів на підприємстві регламентується Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 9 «Запаси». Згідно з П(С)БО 9, запаси – це активи, які утримуються для подальшого продажу за умов звичайної господарської діяльності; перебувають у процесі виробництва з метою подальшого продажу продукту виробництва; утримуються для споживання під час виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг, а також управління підприємством.

Запаси визнаються активом, якщо існує ймовірність того, що підприємство отримає в майбутньому економічні вигоди, пов'язані з їх використанням, та їх вартість може бути доцільно визначена.

Важливе значення для правильного обліку запасів має порядок їх оцінки. В обліку запаси формуються за первісною вартістю. Згідно з П(С)БО 9, первісною вартістю запасів, придбаних за плату, є собівартість, яка складається з таких фактичних витрат:

- сум, що сплачуються згідно з договором постачальнику (продавцю) за відрахуванням непрямих податків;
- сум ввізного мита;
- сум непрямих податків, які пов'язані з придбанням запасів і не відшкодовуються підприємству;
- транспортно-заготівельних витрат (затрати на заготівлю запасів, оплата тарифів (фрахту) за вантажно-розвантажувальні роботи й транспортування запасів усіма видами транспорту до місця їх використання, включаючи витрати зі страхування ризиків транспортування запасів);
- інших витрат, які безпосередньо пов'язані з придбанням запасів і доведенням до стану, в якому вони придатні для використання із запланованою метою. До таких витрат відносяться прямі матеріальні витрати, прямі витрати на оплату праці, інші прямі витрати підприємства на доопрацювання і покращення якісно-технічних характеристик запасів [4].

Придбані (отримані) або вироблені запаси зараховуються на баланс підприємства за первісною вартістю. При цьому надходження запасів на підприємство можливе шляхом придбання їх за плату, виготовлення власними силами підприємства, внесення до статутного капіталу, одержання підприємством безоплатно.

На сьогодні актуальною залишається проблема переходу на комп'ютеризовану форму обліку, оскільки ще багато підприємств ведуть журнально-ордерну форму. Це дуже трудоемний процес, але потрібно розуміти, що облік матеріальних цінностей неможливий без застосування комп'ютерних технологій [5].

Однією з важливих умов якісного обліку матеріалів є застосування комп'ютерних програм для автоматизації обліку з передовими методами організації складського господарства та обліку матеріалів. Технологічний процес автоматизованого оброблення даних з обліку виробничих запасів полягає у виконанні всіх потрібних операцій введення, оброблення, збереження й надання потрібної інформації, групування даних на рахунках, із метою контролю за наявністю та витратами матеріальних засобів зі своєчасним складанням звітності [8].

На даний момент існує багато різних програм для ведення обліку, найпоширенішими з яких і найбільш адаптованими до української системи ведення обліку є: «1С: Підприємство» – 7 і 8 версії; «Акцент-бухгалтерія»; «Парус. Підприємство»; «Бест-Звіт (плюс)». Але значною проблемою є те, що більшість бухгалтерів не володіють технікою їх використання [3].

Оскільки на підприємстві залишаються невирішеними питання щодо вдосконалення документації оперативного та аналітичного обліку виробничих запасів, особливо нагальною постає проблема автоматизації їх обліку. Вирішення цих питань полягає у розробці основних напрямів і конкретних рекомендацій з удосконалення методики обліку виробничих запасів, в їх оцінці при вибутті, методики проведення аналізу ефективного використання виробничих запасів, а також посиленні інформаційної та контрольної функцій обліку в управлінні виробництвом [5].

Недоліками застосування комп'ютерних програм з обліку виробничих запасів на підприємствах можуть полягати у тому, що підрозділи, які співпрацюють зі складом, потребують більш оперативної інформації про надходження сировини й матеріалів, тому необхідно автоматизувати комплексне розсилання звітності про надходження сировини й матеріалів іншим підрозділам.

Для організації безперебійного постачання, розміщення, зберігання і видачі виробничих запасів потрібно правильно організувати складське господарство, тому що в діяльності підприємства не завжди можливо домогтись повного узгодження темпів постачання матеріальних ресурсів, темпів виробництва і збуту готової продукції.

Аналізуючи діяльність деяких підприємств, можна виділити такі проблеми ведення обліку виробничих запасів:

- невідповідний рівень контролю та оперативного регулювання процесів утворення запасів;
- складність визначення справедливої (ринкової та неринкової) вартості запасів, що полягає у використанні підприємствами бартерного обміну;
- низький рівень оперативності інформаційного забезпечення управління виробничими запасами підприємств;

– обмеженість контролю використання виробничих запасів тощо [3].

Вирішення цих проблем потребує оновлення системи отримання інформації про виробничі запаси, використання нетрадиційних для вітчизняної облікової практики підходів до ефективного їх використання та оптимізації результатів діяльності підприємства через застосування принципів і методів бухгалтерського обліку.

Тому доцільно проводити контроль за запасами відповідно до наступних принципів:

1) завозити матеріали необхідно лише ті, що використовуються у виробництві;

2) розмір запасу кожного виду сировини та матеріалів встановлювати з урахуванням середнього виробничого запасу, який містить поточну потребу, підготовчий та гарантійний запаси;

3) зберігання запасів організувати за сучасними технологіями;

4) запаси повинні підлягати повному обліку, маркуванню та етикетуванню [6].

Також можна сказати, що існують певні проблеми пов'язані з придбанням запасів витрат, одні з яких це транспортно-заготівельні витрати, статус яких до кінця не зрозумілий, через що є непевність при відображенні їх у бухгалтерському обліку. А питання постає у тому, відносити відповідні витрати до складу заготівельних витрат (тобто включати до собівартості запасів) чи до складу витрат поточного періоду.

Проблемними витратами є витрати на проведення вантажно-розвантажувальних робіт, виконаних власними силами підприємства; транспортування запасів до місця їх використання власним транспортом підприємства; утримання служби постачання підприємства.

Висновки. Отже, організація обліку запасів є важливим елементом системи управління, що забезпечує отримання вірогідної, повної та правдивої інформації про результати діяльності від використання цієї обліково-економічної категорії.

Саме тому можна виділити деякі шляхи подолання проблем ведення обліку виробничих запасів на підприємствах:

– обґрунтування системи обліку матеріальних витрат на освоєння нової техніки та технології виробництва;

– чітка організація обліково-контрольних процедур руху запасів підприємств (застосування методів обліку за центрами відповідальності, заходів контролю та оперативного регулювання процесів утворення запасів);

– підвищення оперативності інформаційного забезпечення управління виробничими запасами підприємств, яке забезпечується запровадженням інформаційних технологій обробки економічної інформації;

– удосконалення системи автоматизації обліково-аналітичних робіт в управлінні виробничими запасами та обґрунтування раціональних методів проведення інвентаризації виробничих запасів [7].

Вирішення комплексу суперечливих та дискусійних питань обліково-інформаційного забезпечення запасами є актуальним для підприємств України й потребує подальших досліджень з метою створення передумов для формування більш ефективної обліково-управлінської моделі.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Басіста І. Організація обліку запасів на підприємстві / І. Басіста [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://sophus.at.ua/publ/2014_11_25_lviv/sekcija_2_2014_11_25/organizacija_obliku_zapasiv_na_pidpriemstvi/68-1-0-1107.
2. Леонова Ю. Запаси підприємства як об'єкт обліку: сучасний стан та напрями вдосконалення / Ю. Леонова // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2014. – Вип. 2. – С. 1255–1258.
3. Пашовська О. Шляхи подолання проблем ведення обліку виробничих запасів в Україні / О. Пашовська [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://rusnauka.com/18_ADEN_2013/Economics/7_141622.doc.htm.
4. Запаси: положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 від 20 жовтня 1999 р № 246 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://buhgalter911>.
5. Принада І. Сучасні проблеми обліку виробничих запасів на підприємстві / І. Принада // Наука й економіка. – 2014. – № 3 (35). – С. 64–67.
6. Рибалко О. Вдосконалення обліку виробничих запасів / О. Рибалко, О. Болдуєва // Держава та регіони. Серія «Економіка та підприємництво». – 2008. – № 6. – С. 210–215.
7. Світлична В. Актуальні проблеми організації і ведення обліку виробничих запасів підприємствами України / В. Світлична [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://economy-confer.com.ua/full_article/716.
8. Сопко В. Бухгалтерський облік: [навч. посібник] / В. Сопко. – 3-тє вид., перероб. і доп. – К.: КНЕУ, 2007. – 176 с.